

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

№ 9

ВЕРЕСЕНЬ

1939

Електронна бібліотека Одеського художественного музею

www.ofam.od.ua

Д. Крайнев. У колгоспі. Олія. 1932

Д. К. Крайнев

Ця стаття присвячена одному з одеських художників старшого покоління. Одеса має визначні кадри художників, які беруть активну участь в загальному художньому житті України. Серед цих художників окреме місце займають майстри старшого покоління. Будучи активними учасниками створення і росту радянського мистецтва, вони одночасно є носителями кращого, що було в старій академічній майстерності. Але ми знаємо, що дореволюційна Академія вже цілком була захоплена впливами передвижництва, отже старі художники одночасно є і носителями найкращих реалістичних начал, закладених в російській школі передвижниками. Будучи одночасно дуже досвідченими педагогами наших художніх вузів, старші майстри найкраще і найцінніше з реалістичних традицій минулого передають своїм радянським учням. Одним з таких майстрів Одеси є Данило Карпович Крайнев, художник станкового живопису, професор Одеського художнього училища.

Д. К. Крайнев здобув художню освіту і почав свою художню діяльність до революції. Він

пройшов трудну путь художника-вихідця з народу, який пробився до культури в умовах царизму.

Данило Карпович народився 13 грудня 1872 року в с. Косарево, Калужської губернії. Батько його—селянин-бідняк, колишній кріпак поміщика Сухотіна. Через малоземелля він часто ходив на заробітки—найчастіше в Одесу, де працював штукатуром або склярем. В 1881 році батько художника остаточно переселився в Одесу. Тут Д. К. Крайнев вступає в народну школу.

На щастя для майбутнього художника в школі знайшовся педагог, який умів виділяти талановитих дітей серед своїх учнів; помітивши здібності Данила Карповича до малювання, вчитель порадив йому вступити в Одеське рисувальне училище.

В момент його вступу в художнє училище цілком панували застарілі методи викладання, і в перших класах учні копіювали з „оригіналів“ (естампів) деталі обличчя і тіла. Однак, разом з еволюцією Академії перебудовувались і провінціальні школи. Одеська школа—одна

з найкращих—сприйняла ці віяння живіше і безпосередніше за інші.

В 1885 році рисувальна школа (з 1898 р. перейменована в Художню школу товариства ізящних мистецтв) переходить у спеціально збудований будинок, запроваджуються нові методи навчання; в молодших класах малюють з гіпсів, у старших запроваджується малювання і живопис з натури: залучаються здібні і знаючі педагоги, серед яких перше місце належить К. К. Ко-станді.

Д. К. Крайнев проявляє великі здібності і прекрасно виконує всі класні завдання; він звільняється від плати за право навчання. Згодом, при вступі в Академію Данилові Карповичу призначається від міста стипендія.

В 1890 р. Д. К. Крайнев закінчує Одеську школу і в тому ж році вступає в Петербургську Академію художеств.

Академію Крайнев застав ще до реформи. Індивідуальних майстерень не було, в класах викладали типові академісти—В. П. Верещагін, Віллевальде й ін. Щасливим винятком був знаменитий Чистяков. У 1893 р. сталась реформа Академії. Були створені індивідуальні майстерні, залучені передові викладачі, художники-передвижники І. Ю. Рєпін, В. Маковський, Куїнджі, Шишкін і Ківшенко. В 1894 р. переглядався склад учнів. Для залишення в Академії

й переводу в індивідуальні майстерні були задані контрольні завдання.

Така робота була виконана Данилом Карповичем у картині „Что делать?“ (1894 р.). На картині зображені дві фігури—дівчини і юнака-студента. Дівчина одержала лист і в зв'язку з звісткою, яка є в листі, перед дівчиною велике, складне життєве питання; вона прийшла до товаришів за порадою. Така думка картини.

У першій своїй картині Крайнев хотів виразити почуття дружби, солідарності і взаємодопомоги, властиві молоді. В цій картині багато ширості; особливо хороша голова студента з його упертим поглядом, де прекрасно виражені думка і шукання розв'язання. Однак, недосвідченість молодого художника проявилася в ряді хиб. Обличчя дівчини художник не показує— вона обернена спиною до глядача; тим сильніше почуття, які сповнюють її, повинні були виразитися в русі або позі.

Однак фігура дівчини занадто випрямлена і нерухома, вона повторює вертикаль сидячої навпроти фігури студента, що приводить до статичності і враження застигlosti. Достоїнством є пластичність фігур і матеріальність обстановки.

Виконавши цю картину, Крайнев дістав можливість вступити в індивідуальну майстерню того чи іншого майстра. Він прагнув потрапити до Рєпіна, але майстерня останнього була пе-

Д. Крайнев. Портрет С. В. Ткаченка. Олія. 1930

реповнена і Данило Карпович вступає до Ківшенка, якого він також вважав визначним художником-реалістом, майстром побутового жанру.

В якій мірі цей академічний учитель Крайнева міг вплинути на формування молодого художника? Насамперед, цей вплив виявився в перших замислах Крайнева; перші його роботи належать до побутового жанру. Далі вплив Ківшенка виявився в реалізмі трактовки. Ківшенко був також баталістом, в цьому плані історичним живописцем; відгомін цього бачимо в написаній через десятки років картині Крайнева на історичну тему — „Кара киями“. Жанристи типу Ківшенка, Сверчкова, Соколова при реалізмі їх жанрів були ще вірні академічній традиції; раніш Крайнев також не був вільний від цього впливу.

Будучи учнем Академії, Крайнев перебуває серед студентів, тому переживання молоді були йому близькі. В 1896 р. Данила Карповича арештовують за підозрінням в участі у революційному русі студентства, але, зважаючи на відсутність доказів, через 3 $\frac{1}{2}$ місяці звільняють.

В 1897 році Крайнев виконує конкурсну програму на вибрану ним самим тему — „Оповідання моряка“. В Петербурзі Крайнев зблизився з моряками, серед яких мав товаришів; він часто бував у казармах, багато чув про жорстокість „начальства“. В першому ескізі матрос, який оповідає, погрожує кулаком. Однак, художник був упевнений, що при такій трактовці картина не буде пропущена царською цензурою і академічною радою, тому в останньому варіанті він змінив мотивування сюжету: це — начало

Д. Крайнев. Портрет жінки. Олія

оповідання моряка про пригоди на морі чи кораблі.

Картина має великі живописні достоїнства, приймний її загальний стрій, тон, без яскравих локальних плям, фігури, окутані повітрям, ба-

Д. Крайнев. У майстерні. Олія

Д. К. Крайнев. Бій киян на Запоріжжі. Олія.

Д. Крайнев. Автопортрет. Олія

гато світла. Молодий художник прагнув показати, як він володіє ракурсом, і розташував фігури в найрізноманітніших позах. Тепер картина „Оповідання моряка“ знаходиться в Миколаївському музеї. За неї Крайнев дістав звання

художника першого розряду і закордонне відрядження на один рік.

Закінчивши Академію, Данило Карпович у 1898 році їде в Париж. Тут він знайомиться з творами західного мистецтва. Місцеві художники показують йому визначні пам'ятники Парижа, дають пояснення до всього показуваного. Один з художників, виїжджаючи на літо, надав Данилові Карповичу свою майстерню. Протягом деякого часу Крайнев пише етюди на березі моря в Бретанії. Імпресіонізм, який утверджував тоді свої позиції, не захопив молодого художника, хоч він твердо оцінив ті можливості, які розкривала ця течія щодо світла і кольору.

Повернувшись з за кордону, Крайнев пише першу—після Академії—самостійну роботу. Він задумав показати безрадісне життя дореволюційної трудової інтелігенції. Зображена сімейна сцена: дружина докоряє чоловікові за життєві невдачі, за злиденне існування. Картина художникові не вдалась і не мала успіху на виставці. Негативно відізвався про неї також відомий історик мистецтва проф. Павловський, думку якого Д. К. Крайнев дуже цінив.

Враження від цієї невдачі, на порозі самостійного творчого життя, було таке сильне, що художник знищив картину. Більше того: Данило Карпович втратив віру в себе, як художника, і вирішив залишити живопис, цілком віддавшись педагогічній діяльності в Одеському художньому училищі. Цей кризис був досить затяжний; 13 років художник не приступав до картини, обмежуючись етюдами природи, етюдами голови, випадкових моделей.

В 1900 році Д. К. Крайнев залучається до участі в науковій експедиції під керівництвом

Д. Крайнев. Оповідання моряка. Олія. 1897

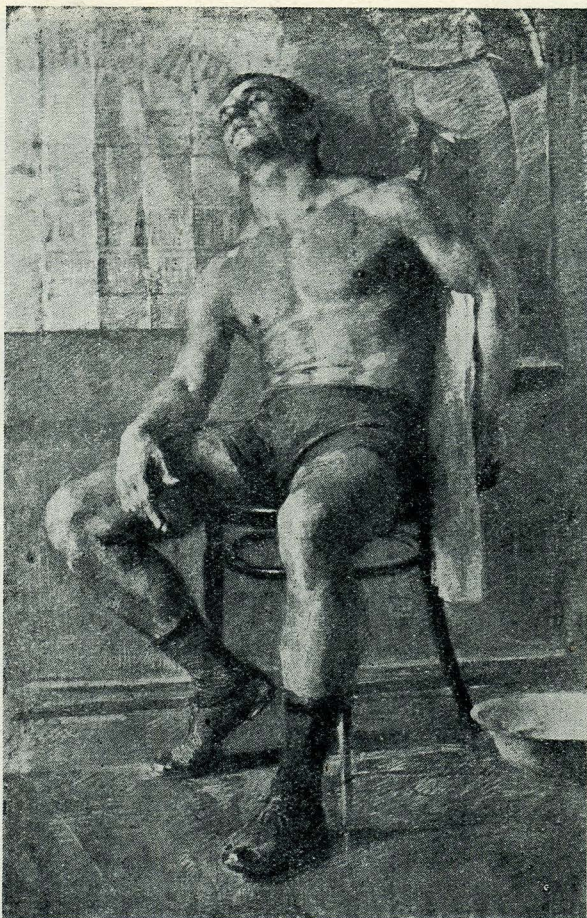
графічні пам'ятники, увражі. Це позначилося на живописній стороні: не згармонізовані фарби, занадто локально різкі плями синіх шароварів, червоних поясів і білих сорочок; все заливає занадто холодне світло.

Наступною значною роботою Д. К. Крайнева є картина 1938 року — „Останній день життя Т. Г. Шевченка“, приурочена до 125-річчя з дня народження великого українського поета. Художник багато і поглиблено працює над цією темою, вивчає численні біографічні, історичні і літературні матеріали з метою пізнання людей епохи, сучасних Т. Г. Шевченкові. Крайнев прагнув відчутно відновити в своїй уяві сумну хвилину прощання поета з друзями. Він пише великий ескіз і два варіанти картини, добиваючись найбільш вдалого розв'язання. Перед художником стоїть завдання „оживити“ людей, які давно існували, вкласти в їх обличчя і фігури думку, почуття, рух. Не зважаючи на те, що ці обличчя відновлені художником за старими портретами, йому вдається, особливо в другому варіанті, правдиво передати ставлення присутніх до того, що діється. Найбільш виразні обличчя Т. Г. Шевченка, Куліша, лікаря. Великий поет, переборюючи страждання, намагається передати своїм друзям заповітні думки і мрії про кращу долю українського народу, якому присвятив себе Тарас Григорович. Суворості і урочистості думки, яка проникає картину, відповідає стримана гама її живопису. Композиція картини надмірно розтягнута; це значно перешкоджає зосередженості враження. В рисунку форм бачимо деяку сухість¹.

Крайнев користується заслуженою славою хорошого рисувальника. В його архіві є багато прекрасних малюнків, виконаних у різні строки. Найбільш виразні портретні малюнки. Данило Карпович безумовно іде в них за найкращими традиціями прекрасної „чистяковської“ системи. Тут і міцна структурність, форма, розв'язана великими планами, масами світла і тіні, плавною, живописною лінією. Дуже виразні ці голови і психологічно.

38 років свого життя Д. К. Крайнев віддавав педагогічній роботі, яка в основному проходила в Одеському художньому училищі. Тільки в період засилля формалізму Данило Карпович змушений був на три роки залишити Одеську

¹ Редакція не поділяє характеристики цієї картини даної автором, до оцінки якої він підійшов поверхово, суто описово, не вдаючися в аналіз правдоподібності історичного факту. Див. з приводу цієї картини статтю Гр. Портнова — „Образ поета“, журнал „Образотворче мистецтво“, № 4, 1939 р.

Д. Крайнев. Борець. Пастель. 1914

школу і викладав у Миколаївському художньому технікумі.

Серед учнів Д. К., які проявили себе на українських виставках талановитими художниками: Сударик, Гончарук, Гурський, Соколовський, Веряскін і скульптор Ціммерман.

Тепер Д. К. Крайнев зайнятий розробкою великих тематичних замислів, підготовлених ним до виставки „Ленін—Сталін і Україна“. Вибрані ним теми: „Ленін розмовляє з Пархоменком“ і „Група солдатів за читанням листа товариша Сталіна—„Відповідь товаришам українцям в тилу і на фронті“.

Ці роботи надзвичайно відповідальні—вони ставлять перед художником завдання мобілізувати всі свої творчі ресурси на здійснення цих замислів.

М. Котляр

З М І С Т

	Стор.
Радість визволених братів	1
М. КОТЛЯР — Д. К. Крайнев	2
Н. СОБОЛЕВСЬКИЙ, В. ЧЕПЕЛЄВ — Мистецтво Киргизької РСР.	8
Я. ЗАТЕНАЦЬКИЙ — „Дівчина з Поділля“ В. Тропініна	18
Ю. ШТАЕРМАН — С. М. Прохоров	23
Акад. І. ГІНЦБУРГ — „Пенати“. Мої останні побачення з І. Ю. Репіним	30

На 1-й стор. обгортки:

С. ПРОХОРОВ. Піонери біля моря. Олія.

На 2-й стор. обгортки:

Мистецький календар.

Кольоровий додаток:

Д. К. КРАЙНЄВ. Бій киями на Запоріжжі. Олія.

Видає: Державне видавництво „Мистецтво“

Адрес редакції: Київ, вул. Воровського, 22

Редактор Г. Радіонов

Коректор М. Степняк

Уповнов. Головліту № 4721. Зам. № 681. Тираж 1500. Папір: 62×94 см. Друк. арк. 4, пап. 2. В папер. арк. 94336 літ.
Здано до друку 28/VIII 1939 р. Підписано до друку 20/IX 1939 р.

Фабрика художнього друку Державного Видавництва „Мистецтво“. Харків, Пушкінська вул. № 44

ВІСНИК
1939
247